8.1.2019

Maa- ja metsätalousvaliokunnalle

HE 262/2018 vp Hallituksen esitys Eduskunnalle elintarvikelaiksi sekä laeiksi terveydensuojelulain ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain muuttamisesta

Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry kiittää mahdollisuudesta päästä kuultavaksi ja lausuu asiasta seuraavaa:

Lain rakenteesta ja tavoitteesta

Elintarvikelain uudistamisen tavoitteena on mahdollistaa elintarvikealan toimijoiden toiminta-edellytyksiä ja parantaa lain käytettävyyttä selkeyttämällä lain esitystapaa. Nykyisen lain hajanaiset säännökset on jäsennetty uudelleen helpommin tulkittavaan muotoon. Tärkeä osa uudistusta on lain nojalla annettujen keskeisten asetusten kokoaminen kolmeen asetukseen, jotka muodostavat lain kanssa nykyistä johdonmukaisemman kokonaisuuden. EU-lainsäädännön sisällön kuvaamisesta uudelleen kansallisessa lainsäädännössä on luovuttu. Voimassa olevaa EU-lainsäädäntöä sovelletaan sellaisenaan, eikä kansallinen lainsäädäntö aiheuta mahdollisia tulkintaongelmia.

MaRa kannattaa lain rakennetta koskevia linjauksia. Uusi rakenne selkiyttää lainsäädännön kokonaisuutta ja auttaa hahmottamaan säädöshierarkiaa.

Samalla EU-lainsäädännön referoinnista luopuminen kuitenkin asettaa entistä suuremmat vaatimukset Ruokaviraston ohjeille samoin kuin toimialajärjestöjen omille ohjeille ja suosituksille säädösten sisällön avaamiseksi toimijoille.

Lakiesityksen tavoitteena on myös keventää lainsäädännöstä toimijoille ja valvontaviranomaisille aiheutuvaa hallinnollista taakkaa. Ravintola-alan kannalta tämänsuuntaiset vaikutukset näyttäisivät kuitenkin jäävän melko vähäisiksi ja sisältyvän lähinnä alustavaan hygienia-asetusluonnokseen. Hallinnollisen taakan määrään voidaan vaikuttaa merkittävästi valvontaa ohjaamalla. Siksi Ruokaviraston on jatkettava lain voimaan tulon jälkeen hyvin alkanutta työtä elintarvikevalvonnan kehittämiseksi.

MaRa pitää hyödyllisenä tarkastelukulman siirtämistä elintarvikehuoneistosta elintarviketoimintaan, koska se ulottaa säätelyn myös jatkuvasti yleistyviin internetpohjaisiin toimintamuotoihin ja

kotitalouksissa tapahtuvaan ammattimaiseen elintarvikkeiden käsittelyyn. Valvonnassa näkökulman vaihdos voi auttaa suuntaamaan huomiota vähäisistä tiloihin tai rakenteisiin liittyvistä epäkohdista olennaiseen eli elintarvikkeisiin ja niiden turvallisuuteen.

MaRa kannattaa myös elintarvikevalvonnan portaiden vähentämistä ja valvonnan ohjaustehtävien keskittämistä Ruokavirastoon.

Elintarvike- ja kontaktimateriaalialan toimijan luotettavuus

Lakiehdotuksen 2 luvun 6 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi elintarvike- ja kontaktimateriaalialan toimijan luotettavuudesta. Pykälän 1 momentin mukaan toimijaa ei pidettäisi luotettavana, jos hän on kolmen arviota edeltävän vuoden aikana toistuvasti tai huomattavassa määrin laiminlyönyt veroihin, lakisääteisiin maksuihin tai Tullin perimiin maksuihin liittyvien rekisteröitymis-, ilmoitus- ja maksuvelvollisuuksien hoitamisen tai jos hän on ulosmittauksen tai muun selvityksen mukaan kyvytön vastaamaan veloistaan tai hän on muutoin aikaisemmalla toiminnallaan osoittanut olevansa ilmeisen sopimaton toimimaan elintarvikealalla.

MaRa kannattaa sitä, että elintarvikealan toimijalta edellytetään luotettavuutta. Toimijoiden oikeusturvan takaamiseksi luotettavuuden selvittämiseen liittyvien päätöksien tekeminen on annettava asian selvittämiseen erikoistuneen viranomaisen tehtäväksi.

Luotettavuuden selvittäminen sopii huonosti ympäristöterveyden viranomaisten tehtäväksi. Terveystarkastajien koulutus ja osaaminen liittyvät elintarviketurvallisuuden varmistamiseen, ei yrityksen taloudellisen tilanteen selvittämiseen. Siksi Ruokavirastoon on perustettava yksikkö, joka vastaa luotettavuuden selvittämiseen liittyvän taustatyön tekemisestä. MaRa pitää perusteltuna, että lain määrittämät valvontaviranomaiset eli Ruokavirasto ja maakunnat voivat pyytää Harmaan talouden selvitysyksiköltä velvoitteidenhoitoselvityksiä toimijoista, joiden luotettavuutta on syytä epäillä. Molemmilla viranomaisilla on oltava oikeus tehdä päätös luotettavuuden menettämisestä ja elintarvikehuoneiston hyväksymisen peruuttamisesta.

MaRa pitää lakiehdotuksessa esitettyä linjausta luotettavuusvaatimuksen asettamisesta perusteltuna. Oikeushenkilössä toimivan määräysvallalle asetettu 25 prosentin raja on sopiva ja vastaa aikaisemmissa lainsäädäntöhankkeissa tehtyjä ratkaisuja.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta ottaa luotettavuuden arvioinnissa huomioon myös elintarvikealan toimijaan ja sen vastuuhenkilöihin välittömästi tai välillisesti kytköksissä olevien yritysten ja yhteisöjen velvoitteidenhoito. Tämäkin linjaus on perusteltu. On kuitenkin hyvä, että perusteluissa todetaan, että luotettavuuden selvittäminen 3 momentissa kuvatulla tavalla ei ole tarpeen, jos toiminta on ollut usean vuoden ajan vakiintunutta eikä muutoinkaan ole herännyt syytä epäillä luotettavuutta.

On tärkeää, että toimija voi menettää luotettavuutensa vain olennaisista ja merkittävistä laiminlyönneistä. On hyvä, että perusteluissa todetaan, että yksittäiset huolimattomuuteen rinnastuvat ilmoitusten laiminlyönnit tai rahamäärältään pienet maksujen laiminlyönnit eivät yleensä osoittaisi elintarvikealan toimijaa epäluotettavaksi. On myös tärkeää, että toimijaa ei pidetä epäluotettavana, jos verovelasta on tehty maksusuunnitelma, jonka ehtoja noudatetaan.

Ympäristöterveydenhuollon/elintarvikevalvonnan valvontamaksut

Lakiehdotuksessa esitetään, että ympäristöterveydenhuollon valvonnasta perittyjen maksujen kustannusvastaavuutta parannetaan. Lakiesitys nostaa ravintoloiden valvontamaksuja selvästi. Asiaa käsiteltiin maa- ja metsätalousministeriön työryhmässä, jossa pyrittiin löytämään tasapaino valvontatoiminnan rahoituksen ja yritysten maksukyvyn välillä. Työryhmän työskentelyn johdosta päädyttiin vuosimaksun ja tarkastusmaksun yhdistelmään ja maksutaso aleni ensimmäisissä lakiluonnoksissa esitetystä.

MaRa toteaa, että ravintoloiden verotus ja erilaiset julkiset maksut ovat kiristyneet viimeisten vuosien aikana merkittävästi. Tämä on johtanut siihen, että suomalainen ravintola-ala on eurooppalaisiin kilpailijamaihin verrattuna heikosti kannattava. Valvontamaksujen korottaminen on ravintoloiden kannalta valitettava päätös. Päätyminen vuosimaksun ja tarkastusmaksun yhdistelmään ja maksujen kohtuullistaminen ministeriön työryhmässä on yritysten kannalta perusteltua.

Lakiuudistuksen yhtenä tavoitteena on valvonnan riskiperusteisuuden lisääminen. Riskienarvioinnilla voidaan vaikuttaa valvontamaksuihin niin, että hyvin toimivien yritysten maksut jäävät pienemmiksi kuin ongelmia aiheuttavien yritysten.

Omavalvonta

Lakiehdotuksen mukaan elintarvikealan toimijalla on oltava järjestelmä, jonka avulla toimija hallitsee elintarviketoimintaansa liittyvät terveysvaarat ja varmistaa, että elintarvike – sekä elintarviketoiminta täyttävät niille elintarvikemääräyksissä asetetut vaatimukset.

Pykälän perustelujen mukaan erillistä omavalvontasuunnitelmaa ei enää vaadittaisi kaikissa tapauksissa, vaan lain edellyttämä järjestelmä voisi olla esimerkiksi elintarviketurvallisuusjärjestelmä tai laadunhallintajärjestelmä. Myös viranomaisen arvioimia hyvän käytännön ohjeita tai jopa toimijan omia työohjeita voisi pienimuotoisen toiminnan yhteydessä pitää lain edellyttämänä järjestelmänä.

Muutoksen tuoma jousto on kannatettavaa, sillä erillistä omavalvontasuunnitelmaa on tarpeetonta vaatia toimijoilta, jotka noudattavat lainsäädännön vaatimuksia tiukempia laadunhallintajärjestelmiä, tai toisaalta pienimimmiltä toimijoilta, joille suunnitelman kirjoittamisesta helposti muodostuu ylimääräinen, muodon vuoksi tehtävä lisätyö sen sijaan että suunnitelma olisi toimintaa helpottava työkalu.

Valvontatietojen julkistaminen

MaRa pitää hyödyllisenä toimijan mahdollisuutta saada pyynnöstä uusintatarkastus korjattuaan tarkastuksessa ilmenneen puutteen. Koska tarkastuksesta kuitenkin perittäisiin erillinen suoriteperusteinen maksu, on syytä varmistaa, että mahdollisuus uusintatarkastukseen toimijan pyynnöstä ei tarpeettomasti lykkää B-arvosanan saaneiden toimipaikkojen seuraavaa suunnitelmanmukaista tarkastusta.

Tarkastus- ja läsnäolo-oikeus

MaRa kannattaa esitettyä tarkastus- ja läsnäolo-oikeuden laajentamista fyysisistä elintarvikehuoneistoista muihin kohteisiin. Tämä on tarpeen, paitsi uudentyyppisten internetpohjaisten palvelujen tarkastamiseksi, myös esimerkiksi monitoimipaikkaisissa yrityksissä, joissa osa tarkastuksessa tarvittavista tiedoista ei ole toimipaikassa, jossa elintarvikkeita käsitellään, vaan "pääkonttorissa" tai yrityksen tietyistä toiminnoista, esimerkiksi elintarviketurvallisuudesta vastaavassa yksikössä.

Valvontaviranomaisten neuvonta- ja ohjausvelvollisuus

MaRa pitää hyvänä sitä, että ehdotuksessa on maininta, että valvontaviranomaiset neuvovat ja ohjaavat tarvittaessa elintarvikealan toimijoita elintarvikemääräysten noudattamisessa. Vielä parempi olisi esittää asia viranomaisten velvollisuutena kuten kehotusten antaminenkin.

Eviran nykyiseen riskiluokitusohjeeseen sisältyy toteamus, että ohjeelliseen tarkastusaikaan ei sisälly epäkohtien korjaamiseen ohjaaminen muutoin kuin yleisellä tasolla. MaRa kuitenkin näkee hyödyllisenä, että valvontakäynteihin sisältyisi myös ohjausta havaittujen epäkohtien korjaamiseen. Valvontaviranomaisella on tietoa esimerkiksi siitä, miten vastaavanlaiset epäkohdat on muissa yrityksissä korjattu, joten ohjaus voi auttaa ratkaisemaan ongelmat helposti ja nopeasti ja edistää siten elintarviketurvallisuutta.

Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry

Veli-Matti Aittoniemi
varatoimitusjohtaja